

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA DŽOVANNI PITRUCELLAS
[GIOVANNI PITRUZZELLA]

SECINĀJUMI,
sniegti 2021. gada 6. oktobrī¹

Lieta C-290/20

**AS “Latvijas Gāze”,
 piedaloties:
 Latvijas Republikas Saeimai,
 Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijai**

(Satversmes tiesas (Latvija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Dabasgāzes iekšējais tirgus – Dabasgāzes pārvades sistēma un sadales sistēma – Tiešo lietotāju iespēja tieši pieslēgties dabasgāzes pārvades sistēmai

1. Vai dalībvalstīm, lai garantētu efektīvu iekšējo tirgu, kurā ir iespējama dabasgāzes pārdošana ar vienādiem noteikumiem – bez diskriminācijas – un kurā trešām personām ir nodrošināta ekonomiski pamatota un efektīva piekļuve dabasgāzes sistēmai, ir jāpieņem tiesiskais regulējums, kurā jebkuram tiešajam lietotājam ir ļauts izvēlēties, kura veida sistēmai – pārvades vai sadales sistēmai – tas pieslēgsies? Vai pieslēgties dabasgāzes pārvades sistēmai ir atļauts vienīgi tiešajam lietotājam, kas nav mājāsaimniecības lietotājs? Vai Direktīvai 2009/73² atbilst tāds valsts tiesiskais regulējums, kurā tiešajiem lietotājiem ir ļauts pieslēgties pārvades sistēmai?

2. Šādi būtībā ir jautājumi, kurus šajā lietā aplūkojamajā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu ir uzdevusi Satversmes tiesa (Latvija) un kuri sniedz Tiesai iespēju, atsaucoties uz Direktīvu 2009/73, precizēt dabasgāzes pārvades sistēmas un sadales sistēmas tēmu, it īpaši saistībā ar tiešo lietotāju iespēju tieši pieslēgties dabasgāzes pārvades sistēmai.

3. Šajos secinājumos izklāstīšu iemeslus, kāpēc es uzskatu, ka Direktīvā 2009/73 dalībvalstīm ir paredzēti pienākumi vienīgi attiecībā uz trešo personu piekļuvi dabasgāzes pārvades un sadales sistēmām, atstājot dalībvalstīm iespēju novirzīt lietotājus uz noteikta veida sistēmu, ievērojot nediskriminācijas principu un pamatojoties uz objektīviem apsvērumiem, tādiem kā sistēmas drošība un tehniskie parametri.

¹ Oriģinālvaloda – itāļu.

² Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/73/EK (2009. gada 13. jūlijs) par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz dabasgāzes iekšējo tirgu un par Direktīvas 2003/55/EK atcelšanu (OV 2009, L 211, 94. lpp.).

I. Atbilstošās tiesību normas

A. Savienības tiesības

4. Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 2. panta 2. punktā ir noteikts:

“Ja kādā konkrētā jomā Līgumos Savienībai ir piešķirta kompetence, kas ir kopīga ar dalībvalstīm, Savienība un dalībvalstis drīkst veikt likumdošanas funkciju un pieņemt juridiski saistošus aktus šajā jomā. Dalībvalstis īsteno savu kompetenci tiktāl, ciktāl Savienība nav īstenojusi savu kompetenci. Dalībvalstis atkal īsteno savu kompetenci tiktāl, ciktāl Savienība ir pārtraukusi īstenot savu kompetenci.”

5. Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 4. panta 2. punkta a) un i) apakšpunktā ir paredzēts:

“2. Savienības un dalībvalstu dalītā kompetence attiecas galvenokārt uz šādām jomām:

a) iekšējais tirgus;

[..]

i) enerģētika;

[..].”

6. Saskaņā ar Direktīvas 2009/73/EK 1., 3., 6., 8. un 48. apsvērumu:

“(1) Dabasgāzes iekšējais tirgus, ko Kopienā pakāpeniski ievieš kopš 1999. gada, tiek veidots, lai visiem patērētājiem Eiropas Savienībā būtu izvēles iespējas – neatkarīgi no tā, vai šie patērētāji ir iedzīvotāji vai uzņēmumi, rastos jaunas uzņēmējdarbības izdevības, attīstītos pārrobežu tirdzniecība, tādējādi paaugstinot efektivitāti, panākot konkurētspējīgākas cenas un labāku pakalpojuma kvalitāti, kā arī sniedzot ieguldījumu piegādes drošuma un ilgtspējas pilnveidē.

(3) Līgumā garantētās brīvības Savienības pilsoņiem – *inter alia*, brīva preču aprite, brīvība veikt uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanas brīvība – ir sasniedzamas vienīgi pilnībā atvērtā tirgū, kas ļauj visiem patērētājiem brīvi izvēlēties piegādātājus un visiem piegādātājiem brīvi veikt piegādes lietotājiem.

(6) Nenodalot tīklus no ražošanas un piegādes darbībām (efektīva nodalīšana), pastāv risks ne vien saskarties ar diskrimināciju tīkla vadīšanā, bet arī risks, ka vertikāli integrēti uzņēmumi zaudē stimulu veikt pienācīgus ieguldījumus tīklos.

(8) Efektīvi nodalīt var tikai vienā veidā – likvidējot vertikāli integrētu uzņēmumu motivāciju diskriminēt konkurentus attiecībā uz piekļuvi tīkliem un ieguldījumiem. Vienkāršs un stabils risinājums dabiskā interešu konflikta novēršanai un piegādes drošuma panākšanai ir īpašumtiesību nodalīšana, kas paredz tīkla īpašnieku norīkot par sistēmas operatoru un viņa neatkarību no piegādes un ražošanas interesēm. Tādēļ Eiropas Parlamenta 2007. gada 10. jūlija Rezolūcijā par gāzes un elektroenerģijas iekšējā tirgus perspektīvām minēts, ka īpašumtiesību nodalīšana pārvades līmenī uzskatāma par visefektīvāko līdzekli, lai

nediskriminējoši veicinātu ieguldījumus infrastruktūrā, jaunu dalībnieku taisnīgu piekļuvi tīklam un pārredzamību tirgū. Nodalot īpašumtiesības, minēto iemeslu dēļ dalībvalstīm būtu jānodrošina, ka tai pašai personai vai personām nav iespēju kontrolēt ražošanas vai piegādes uzņēmumu un vienlaikus kontrolēt pārvades sistēmas operatoru vai pārvades sistēmu vai izmantot savas tiesības šajos uzņēmumos. Un otrādi – ja persona kontrolē pārvades sistēmu vai pārvades sistēmas operatoru, būtu jāizslēdz iespēja šai pašai personai kontrolēt ražošanas vai piegādes uzņēmumu vai izmantot savas tiesības šajā uzņēmumā. Ievērojot minētos ierobežojumus, ražošanas vai piegādes uzņēmumam vajadzētu būt iespējai kļūt par pārvades sistēmas operatora vai pārvades sistēmas mazākuma akcionāru.

- (48) Šajā direktīvā galvenā nozīme būtu jāpiešķir patērētāju interesēm, un pakalpojuma kvalitātei vajadzētu būt vienai no dabasgāzes uzņēmumu galvenajām atbildībām. Būtu jāpastiprina un jānodrošina pašreizējās patērētāju tiesības, un tam būtu jāietver lielāka pārredzamība. Patērētāju aizsardzībai būtu jānodrošina, ka visi patērētāji plašākā Kopienas perspektīvā gūst labumu no konkurētspējīga tirgus. Patērētāju tiesību ievērošana būtu jāīsteno dalībvalstīm vai, ja dalībvalsts tā paredz, regulatīvajām iestādēm.”

7. Saskaņā ar Direktīvas 2009/73 2. pantu:

“Šajā direktīvā piemēro šādas definīcijas:

[..]

- 3) “*pārvade*” ir dabasgāzes transportēšana tīklā, ko galvenokārt veido augstspiediena cauruļvadi un kas nav gāzes *sākumposma* pārvades cauruļvadu tīkls, kā arī nav daļa no augstspiediena cauruļvadiem, kurus galvenokārt lieto vietējai dabasgāzes sadalei, lai to piegādātu tiešajiem lietotājiem, bet neietverot piegādi;

[..]

- 5) “*sadale*” ir dabasgāzes transportēšana vietējos vai reģionālos gāzes cauruļvadu tīklos, lai to piegādātu lietotājiem, bet neietverot piegādi;

[..]

- 24) “*lietotājs*” ir dabasgāzes vairumtirgotājs vai tiešais lietotājs, kā arī dabasgāzes uzņēmumi, kas pērk dabasgāzi;

- 25) “*mājsaimniecības lietotājs*” ir lietotājs, kas pērk dabasgāzi mājsaimniecības patēriņam;

- 26) “*lietotājs, kas nav mājsaimniecību lietotājs*” ir lietotājs, kurš pērk dabasgāzi patēriņam, kas nav mājsaimniecības patēriņš;

- 27) “*tiešais lietotājs*” ir lietotājs, kas pērk dabasgāzi pašu patēriņam;

[..].”

8. Saskaņā ar Direktīvas 2009/73 9. pantu “Pārvades sistēmu un pārvades sistēmu operatoru nodalīšana”:

“1. Dalībvalstis nodrošina, ka no 2012. gada 3. marta:

a) visi uzņēmumi, kam pieder pārvades sistēma, darbojas kā pārvades sistēmas operatori;

b) viena un tā pati persona vai personas nevar:

i) tieši vai netieši kontrolēt uzņēmumu, kas veic kādu no ražošanas vai piegādes funkcijām, un tieši vai netieši kontrolēt kādu pārvades sistēmas operatoru vai pārvades sistēmu vai izmantot tiesības šajos uzņēmumos; vai

ii) tieši vai netieši kontrolēt pārvades sistēmas operatoru vai pārvades sistēmu un tieši vai netieši kontrolēt uzņēmumu, kas veic kādu no ražošanas vai piegādes funkcijām, vai izmantot tiesības šādā uzņēmumā;

[..].

8. Ja 2009. gada 3. septembrī pārvades sistēma pieder vertikāli integrētam uzņēmumam, dalībvalsts var pieņemt lēmumu nepiemērot 1. punktu. Šādā gadījumā attiecīgā dalībvalsts vai nu:

a) norīko neatkarīgu sistēmas operatoru atbilstīgi 14. pantam; vai arī

b) ievēro IV nodaļas noteikumus.”

9. Minētās direktīvas 23. pantā “Pilnvaras pieņemt lēmumus par uzglabāšanas objektu, iekārtu SDG atkārtotai pārvēršanai gāzē un rūpniecisko lietotāju pieslēgšanu pārvades sistēmai” ir paredzēts:

“1. Pārvades sistēmas operators izstrādā un publicē pārredzamas un efektīvas procedūras un tarifus, lai nodrošinātu uzglabāšanas objektu, iekārtu SDG atkārtotai pārvēršanai gāzē un rūpniecisko lietotāju nediskriminējošu pieslēgšanu pārvades sistēmai. Šādas procedūras nodod apstiprināšanai valsts regulatīvajās iestādēs.

2. Pārvades sistēmas operators nevar atteikties pieslēgt jaunu uzglabāšanas objektu, iekārtu SDG atkārtotai pārvēršanai gāzē vai rūpniecisku lietotāju, pamatojoties [uz] tīkla pieejamās jaudas iespējamu turpmāku samazinājumu vai papildu izmaksām, kas saistītas ar vajadzīgo jaudas palielinājumu. Pārvades sistēmas operators nodrošina pietiekamu ieejas un izejas jaudu jaunajam savienojumam.”

10. Šīs direktīvas 32. panta “Trešo personu piekļuve” 1. punktā ir paredzēts:

“Dalībvalstis nodrošina tādas sistēmas ieviešanu, kas trešām personām dod piekļuvi pārvades un sadales sistēmām un SDG iekārtām, pamatojoties uz publicētiem tarifiem, ko piemēro visiem tiesīgajiem lietotājiem, tostarp piegādes uzņēmumiem, kā arī objektīvi un bez sistēmas lietotāju diskriminācijas. Dalībvalstis nodrošina, ka šos tarifus vai to aprēķināšanas metodiku pirms to stāšanās spēkā saskaņā ar 41. pantu apstiprina 39. panta 1. punktā minētā regulatīvā iestāde un ka šos tarifus un metodiku, ja apstiprina vienīgi metodiku, publicē pirms to stāšanās spēkā.”

B. Latvijas tiesības

11. 1998. gada 3. septembra Enerģētikas likuma (*Latvijas Vēstnesis*, 1998, Nr. 273/275) 84.¹ panta pirmā daļa.

II. Faktiskie apstākļi, tiesvedība pamatlietā un prejudiciālie jautājumi

12. AS “Latvijas Gāze” (turpmāk tekstā – “pieteikuma iesniedzēja pamatlietā”) ir vertikāli integrēts dabasgāzes uzņēmums, kas Latvijā nodrošina dabasgāzes pārvadi, sadali, tirdzniecību, iepirkšanu un uzglabāšanu.

13. Pirms dabasgāzes tirgus liberalizācijas procesa Latvijā, proti, līdz 2017. gada 3. aprīlim, pieteikuma iesniedzēja pamatlietā bija vienīgais dabasgāzes uzņēmums Latvijas tirgū.

14. Pēc minētā datuma no pieteikuma iesniedzējas pamatlietā tika nodalīta akciju sabiedrība *Conexus Baltic Grid*, kam tika nodota valsts dabasgāzes pārvades infrastruktūra un vienotā dabasgāzes pārvades sistēma. Pieteikuma iesniedzēja pamatlietā nav minētās sabiedrības akcionāre.

15. No pieteikuma iesniedzējas pamatlietā kā atsevišķs tās meitasuzņēmums tika nodalīta akciju sabiedrība *Gasco*, kura saskaņā ar licenci sniedz dabasgāzes sadales pakalpojumu Latvijas teritorijā. Pieteikuma iesniedzēja pamatlietā ir vienīgā šīs sabiedrības akcionāre, un saskaņā ar minēto licenci akciju sabiedrība *Gasco* ir Latvijā vienīgais dabasgāzes sadales sistēmas operators, kas nodrošina dabasgāzes piegādi no pārvades sistēmas līdz galapatērētājiem.

16. Latvijas tiesībās Enerģētikas likuma 84.¹ panta pirmā daļa šajā likumā tika iekļauta ar 2016. gada grozījumiem, kuru nepieciešamību noteica citastarp Direktīvas 2009/73 par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz dabasgāzes iekšējo tirgu un par Direktīvas 2003/55/EK atcelšanu tiesību normu ieviešana.

17. Minētajā Latvijas likuma normā ir paredzēts, ka Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (turpmāk tekstā – “Latvijas regulators”), proti, Latvijas regulators Direktīvas 2009/73 izpratnē, apstiprina dabasgāzes pārvades un sadales sistēmas operatora izstrādātos dabasgāzes pārvades sistēmas un sadales tīkla sistēmas pieslēguma noteikumus.

18. 2019. gada 18. aprīlī Latvijas regulators pieņēma Lēmumu Nr. 1/7³, kas citastarp paredz, ka jebkurš dabasgāzes lietotājs var pieslēgties dabasgāzes pārvades sistēmai bez sadales sistēmas operatora starpniecības.

19. Pieteikuma iesniedzēja pamatlietā uzskata, ka Latvijas regulatoram nav tiesību pieņemt tādu lēmumu, kas ļauj jebkuram dabasgāzes tiešajam lietotājam atslēgties no dabasgāzes sadales sistēmas un pieslēgties tieši dabasgāzes pārvades sistēmai. Pieteikuma iesniedzēja pamatlietā apgalvo, ka tiešajam lietotājam ir jāpieslēdzas dabasgāzes tīklam caur dabasgāzes sadales tīklu, kuru pārvalda sadales sistēmas operators.

³ Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas padomes 2019. gada 18. aprīļa Lēmums Nr. 1/7 “Dabasgāzes pārvades sistēmas pieslēguma noteikumi biometāna ražotājiem, sašķidrinātās dabasgāzes sistēmas operatoriem un dabasgāzes lietotājiem”.

20. Savukārt Latvijas regulators uzskata, ka dalībvalstīm ir jānodrošina nediskriminējošs lietotāju iekārtu pieslēgums dabasgāzes pārvades sistēmai. Latvijas regulatora skatījumā nedz valsts tiesību normās, nedz Direktīvā 2009/73 nav paredzēta iespēja ierobežot dabasgāzes lietotāju tiesības pieslēgties tieši dabasgāzes pārvades sistēmai.

21. Ņemot vērā iespējamus finansiālos zaudējumus un no licences izrietošo tiesību apgalvoto aizskārumu, pieteikuma iesniedzēja pamatlietā iesniedza Satversmes tiesā konstitucionālo sūdzību, apgalvojot, pirmkārt, ka Lēmums Nr. 1/7 ir pretrunā Latvijas Republikas Satversmei un Enerģētikas likumam un, otrkārt, ka pati Enerģētikas likuma 84.¹ panta pirmā daļa ir pretrunā Satversmei. Tajā pašā pieteikumā pieteikuma iesniedzēja pamatlietā apgalvo, ka esot pārkāptas arī Eiropas tiesību enerģētikas jomā tiesību normas.

22. Šādos apstākļos Satversmes tiesa apturēja tiesvedību un uzdeva Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

- “1) Vai Direktīvas 2009/73/EK 23. pants un 32. panta 1. punkts ir interpretējami tādējādi, ka dalībvalstīm jāpieņem tāds tiesiskais regulējums, kas paredzētu, pirmkārt, to, ka ikviens tiešais lietotājs var izvēlēties, kura veida sistēmai – pārvades vai sadales sistēmai – tas pieslēgsies, un, otrkārt, to, ka sistēmas operatoram ir pienākums tam atļaut pieslēgties attiecīgajai sistēmai?
- 2) Vai Direktīvas 2009/73/EK 23. pants ir interpretējams tādējādi, ka dalībvalstīm ir noteikts pienākums pieņemt tādu tiesisko regulējumu, atbilstoši kuram dabasgāzes pārvades sistēmai drīkst pieslēgties tikai tas tiešais lietotājs, kas nav mājsaimniecības lietotājs (proti, tikai rūpnieciskais lietotājs)?
- 3) Vai Direktīvas 2009/73/EK 23. pants un jo īpaši jēdziens “jauns rūpnieciskais lietotājs” ir interpretējami tādējādi, ka šajā pantā dalībvalstīm ir noteikts pienākums pieņemt tādu tiesisko regulējumu, atbilstoši kuram dabasgāzes pārvades sistēmai drīkst pieslēgties tikai tas tiešais lietotājs, kas nav mājsaimniecības lietotājs (proti, tikai rūpnieciskais lietotājs) un kas iepriekš nav bijis pieslēgts sadales sistēmai?
- 4) Vai Direktīvas 2009/73/EK 2. panta 3. punkts un 23. pants ir interpretējami tādējādi, ka ar tiem ir pretrunā tāds dalībvalsts tiesiskais regulējums, atbilstoši kuram dabasgāzes pārvade ietver dabasgāzes transportēšanu tieši uz tiešā lietotāja dabasgāzes apgādes sistēmu?”

III. Juridiskā analīze

A. Direktīvu 2009/73 un 2009/72, kurās ir ietvertas tiesību normas par dabasgāzes un elektroenerģijas iekšējo tirgu, (kopīgie) mērķi

23. Direktīva 2009/72 par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz elektroenerģijas iekšējo tirgu un Direktīva 2009/73 par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz dabasgāzes iekšējo tirgu ietilpst tā dēvētajā “Trešajā enerģētikas paketē”, un to kopīgais mērķis ir garantēt efektīva iekšējā tirgus izveidi, kurā ir iespējama elektroenerģijas un dabasgāzes pārdošana Eiropas Savienībā ar vienādiem noteikumiem, bez diskriminācijas vai ierobežojumiem un kurā ir nodrošināta ekonomiski pamatota un efektīva piekļuve elektrotīklam un dabasgāzes sistēmai.

24. Dabasgāzes iekšējais tirgus ir organizēts līdzīgi elektroenerģijas tirgum, un tādējādi atbilstošajām šo abu direktīvu tiesību normām ir analogisks saturs. Tāpēc Tiesas judikatūra par Direktīvas 2009/72 interpretāciju elektroenerģijas jomā, ciktāl tajā ir interpretētas analogiska satura tiesību normas, manuprāt, ir piemērojama arī Direktīvas 2009/73 tiesību normu interpretācijai un tātad arī dabasgāzes tirgum.

25. No Direktīvas 2009/73 1., 3., 6. un 8. apsvēruma izriet, ka Eiropas Savienības dabasgāzes iekšējais tirgus tiek veidots, lai visiem patērētājiem Eiropas Savienībā būtu izvēles iespējas – neatkarīgi no tā, vai šie patērētāji ir iedzīvotāji vai uzņēmumi.

26. Šajā ziņā uzskatu, ka vispirms ir jāprecizē izteiciena patērētāju Savienībā “izvēles iespējas” tvērums; tas būs lietderīgi turpmākajā analizē. Pirmkārt, direktīvā ir paredzētas vispārējas tiesības “piekļūt” dabasgāzes sistēmai, kas ir saprotamas kā tiesības uz apgādi ar dabasgāzi, ietverot pakalpojuma kvalitāti, regularitāti un izmaksas. Otrkārt, direktīvā ir garantēts “pieslēgums”, kas ir saprotams tehniskā nozīmē un attiecas uz fizisku savienojumu ar sistēmu⁴.

27. Šajā kontekstā patērētāji – neatkarīgi no tā, vai tie ir iedzīvotāji vai uzņēmumi, – īsteno savas tiesības piekļūt dabasgāzes sistēmai, izmantojot piegādātāju, kuru šiem patērētājiem ir jābūt iespējai brīvi izvēlēties. Šajā nolūkā pašiem piegādātājiem ir jābūt nodrošinātai iespējai brīvi piekļūt dabasgāzes sistēmai⁵.

28. No tā izriet – neskarot šī aspekta padziļinātāku izpēti prejudiciālo jautājumu analizē –, ka “tiesības piekļūt” un “tiesības pieslēgties” pilnā apmērā nesakrīt: pirmās minētās nepieļauj ierobežojumus – izņemot pašā direktīvā paredzētās atkāpes –, un tās ir pilnīgā un ekskluzīvā veidā piešķirtas katram patērētājam Eiropas Savienībā; otrās minētās, ņemot vērā, ka tās attiecas uz tehniskajiem paņēmieniem, ar kādiem tiek izveidots pieslēgums sistēmai, ir detalizēti regulētas Savienības tiesībās un dalībvalstu tiesībās, un šis regulējums var atšķirties atkarībā no katrā dalībvalstī pastāvošās tehniskās situācijas un enerģētikas politikas, protams, ievērojot Savienības tiesību vispārējos principus.

29. Pirms Direktīvas 2009/73 stāšanās spēkā dalībvalstīs nebija tiesiskā regulējuma, kurā būtu garantēta nediskriminējoša piekļuve tīklam, kā arī nebija paredzēts konkrēts valstu regulatoru īstenotās kontroles līmenis.

30. Pēc Direktīvas 2009/73 stāšanās spēkā Savienības tiesībās dalībvalstīm ir paredzēts pienākums nodalīt pārvades un sadales sistēmas no ražošanas un piegādes darbībām, tomēr atstājot tām, kā būs redzams turpmāk, iespēju izvēlēties dažādus risinājumus. Efektīvi nenodalot pārvades un sadales sistēmas no ražošanas un piegādes darbībām, būtībā pastāv risks saskarties ar diskrimināciju sistēmu pārvaldīšanā.

31. Runājot par diskrimināciju, tā var rasties, piemēram, tad, ja vertikāli integrēts komersants vienlaikus veic dabasgāzes ražošanas vai piegādes darbības un pārvalda dabasgāzes pārvades un sadales sistēmu. Šādā gadījumā vertikāli integrētais komersants var nebūt ieinteresēts nodrošināt iespējamiem konkurentiem dabasgāzes ražošanas vai piegādes tirgū piekļuvi tā pārvaldītājam dabasgāzes pārvades un sadales sistēmām.

32. Tas apgrūtinātu Līgumos garantēto brīvību īstenošanu, neļaujot visiem patērētājiem brīvi izvēlēties piegādātāju un visiem piegādātājiem brīvi veikt piegādes lietotājiem.

⁴ Skat. spriedumu, 2008. gada 9. oktobris, *Sabatauskas* u.c. (C-239/07, EU:C:2008:551, 40.–43. un 47. punkts).

⁵ Skat. spriedumu, 2008. gada 22. maijs, *citiworks* (C-439/06, EU:C:2008:298, 43. un 44. punkts).

33. Šajā kontekstā Direktīvas 2009/73 mērķis ir garantēt dabasgāzes lietotājiem tiesības piekļūt dabasgāzes sistēmai, atstājot dalībvalstīm iespēju izlemt, kādam sistēmas veidam pēc tam notiks pieslēgums.

B. Trīs nodalīšanas modeļi un šābrīža situācija Latvijā

34. Ar jaunajām direktīvas tiesību normām par dabasgāzi tika ieviests strukturāls nodalījums starp dabasgāzes pārvades (*transmission*) darbībām un dabasgāzes ražošanu un piegādi (*supply*). Šo tiesību normu mērķis ir, kā minēts iepriekš, novērst interešu konfliktus un nodrošināt, lai dabasgāzes pārvades sistēmas operators (*transmission system operator, TSO*) pieņemtu savus lēmumus neatkarīgi un neizturētos diskriminējoši pret tīkla lietotājiem⁶.

35. Saskaņā ar Direktīvas 2009/73 9. pantu dalībvalstis var izvēlēties starp trim pārvades sistēmu un pārvades sistēmu operatoru nodalīšanas modeļiem (no ražošanas un piegādes struktūrām):

- īpašumtiesību nodalīšana (*ownership unbundling*)⁷;
- neatkarīgs sistēmas operators (*independent system operator, ISO*)⁸;
- neatkarīgs pārvades sistēmas operators (*independent transmission operator, ITO*)⁹.

36. Konkrētajā gadījumā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu nav tieši precizēts, kāds modelis ir izvēlēts Latvijā.

37. Tomēr no manā rīcībā esošās informācijas¹⁰ izriet, ka Latvija, šķiet, ir izvēlējusies pirmo modeli, proti, īpašumtiesību nodalīšanu. Jau Eiropas Komisijas 2018. gada 25. jūlija atzinumā *Latvia – Certifications of JSC Conexus Baltic Grid*¹¹ tika norādīts, ka *Conexus* bija iesniegusi pieteikumu, lai saņemtu īpašumtiesību nodalīšanas modeļa sertifikāciju¹².

38. Izvēloties šo modeli, katrs uzņēmums, kuram pieder pārvades sistēma, darbojas kā pārvades sistēmas operators. Tāpēc tas nevar vienlaikus kontrolēt ražošanas vai piegādes darbības vai saistībā ar tām izmantot jebkādas balsošanas tiesības. Acīmredzami viens un tas pats uzņēmums nevar kontrolēt ražošanas vai piegādes darbības un vienlaikus kontrolēt pārvades sistēmas operatoru vai izmantot saistībā ar to jebkādas balsošanas tiesības¹³.

⁶ Komisijas 2010. gada 22. janvāra dokuments *Interpretative note on Directive 2009/72/EC concerning common rules for the internal market in electricity and Directive 2009/73/EC concerning common rules for the internal market in natural gas: the unbundling regime*.

⁷ Direktīvas 2009/73 9. panta 1. punkts.

⁸ Direktīvas 2009/73 9. panta 8. punkta a) apakšpunkts.

⁹ Direktīvas 2009/73 9. panta 8. punkta b) apakšpunkts.

¹⁰ Skat. Komisijas 2021. gada 25. maija dokumentu, atbildes uz Tiesas jautājumiem, 5. lpp., un Latvijas Republikas 2021. gada 25. maija dokumentu, atbildes uz Tiesas jautājumiem, 5. lpp.

¹¹ Komisijas 2018. gada 25. jūlija atzinums, piemērojot Regulas (EK) Nr. 715/2009 3. panta 1. punktu un Direktīvas 2009/73/EK 10. panta 6. punktu – *Latvia – Certifications of JSC Conexus Baltic Grid*, C(2018) 5060 final.

¹² Tomēr šajā pašā dokumentā Komisija secināja, ka *JSC Gazprom* un *Marguerite Gas I S.a r.l.* dalība uzņēmumā *JSC Conexus Baltic Grid* ir nesaderīga ar Direktīvas 2009/73 9. panta 1. punkta prasībām.

¹³ Nicolaas Bel un Ruben Vermeeren, *Unbundling in the EU Energy Sector – The Commission’s Practice in Assessing the Independence of Transmission System Operators for Electricity and Gas*, 10 European Energy Law Report (Martha Roggenkamp un Henrik Bjerneby, red.), 49. lpp.

39. Precizējot, kāds turpinājums sekoja šim atzinumam, Latvijas valdība un Eiropas Komisija ir apliecinājušas, ka Latvijas regulators pieņēma lēmumu, kurā tika konstatēts, ka nosacījumi *Conexus Baltic Grid* īpašumtiesību nodalīšanas sertifikācijai ir izpildīti¹⁴.

C. Prejudiciālie jautājumi

40. Prejudiciālos jautājumus var apkopot šādi: pirmām kārtām, iesniedzējtiesa jautā, vai Direktīvas 2009/73 23. pants un 32. panta 1. punkts ir interpretējami tādējādi, ka tie liek pieņemt tādu valsts tiesisko regulējumu kā Lēmums Nr. 1/7, kurā, pirmkārt, ikvienam tiešajam lietotājam ir ļauts izvēlēties, kura veida sistēmai – pārvades vai sadales sistēmai – tas pieslēgsies, un, otrkārt, ir paredzēts sistēmas operatora pienākums pieslēgt ikvienu lietotāju attiecīgajai sistēmai (pirmais jautājums). Otrām kārtām, vai Direktīvas 2009/73 23. pants ir interpretējams tādējādi, ka valsts tiesiskajā regulējumā ir jābūt atļautam pieslēgties dabasgāzes pārvades sistēmai tikai konkrētām lietotāju kategorijām (otrais un trešais jautājums). Trešām kārtām un gadījumā, ja atbilde uz pirmo jautājumu ir noliedzoša, iesniedzējtiesa jautā, vai minētās direktīvas 2. panta 3. punkts un 23. pants ir interpretējami tādējādi, ka tie nepieļauj šādu valsts tiesisko regulējumu (ceturtais jautājums).

41. Rezumējot – Direktīvas 2009/73 2. panta 3. punktā jēdziens “pārvade” ir definēts kā dabasgāzes transportēšana, lai to piegādātu lietotājiem, tīklā, kas nav daļa no augstspiediena cauruļvadiem, kurus galvenokārt lieto vietējai dabasgāzes sadalei, bet neietverot piegādi.

42. Savukārt Direktīvas 2009/73 23. pantā ir regulēta rūpniecisko lietotāju pieslēgšana pārvades sistēmai, nosakot, ka pārvades sistēmas operators nevar atteikties pieslēgt jaunu rūpniecisku lietotāju, pamatojoties uz tīkla pieejamās jaudas iespējamu turpmāku samazinājumu vai papildu izmaksām, kas saistītas ar vajadzīgo jaudas palielinājumu.

43. Visbeidzot Direktīvas 2009/73 32. panta 1. punktā ir paredzēts, ka dalībvalstis nodrošina tādas sistēmas ieviešanu, kas trešām personām dod piekļuvi pārvades un sadales sistēmām, pamatojoties uz publicētiem tarifiem, ko piemēro visiem tiesīgajiem lietotājiem, tostarp piegādes uzņēmumiem, kā arī objektīvi un bez sistēmas lietotāju diskriminācijas.

1. Ievada apsvērumi un lietas dalībnieku nostāja

44. Vispirms ir jāatzīmē, kā to ir norādījusi pieteikuma iesniedzēja pamatlietā, Latvijas regulators, Komisija, kā arī Somijas un Polijas valdības¹⁵, – ar to, ka Direktīvas 2009/73 IV nodaļas nosaukums ir “Neatkarīgs pārvades operators”, ir pietiekami, lai konstatētu, ka šajā nodaļā ietvertā 23. panta normas ir piemērojamas vienīgi gadījumā, ja dalībvalsts ir izvēlējusies trešo nodalīšanas modeli, proti, neatkarīgu pārvades sistēmas operatoru.

¹⁴ Atbildot uz Eiropas Savienības Tiesas uzdotajiem jautājumiem, Latvijas valdība apstiprināja, ka pēc Komisijas 2018. gada 25. jūnija atzinuma Latvijas enerģētikas regulators ir uzdevis AS *Conexus Baltic Grid* garantēt, lai no 2020. gada 1. janvāra AS *Gazprom* nevarētu tieši vai netieši kontrolēt AS *Conexus Baltic Grid*, un novērst iespējamo interešu konfliktu, ko radīja *Marguerite Gas I* un *Marguerite Gas II* vienlaicīga dalība gan *JSC Conexus Baltic Grid*, gan AS “Latvijas Gāze”. Tādējādi 2020. gada 21. jūlijā *Marguerite* un *Gazprom* atsavināja visas savas akcijas uzņēmumā *Conexus Baltic Grid*.

¹⁵ Skat. Polijas valdības rakstveida apsvērumu 8. punktu, Somijas valdības rakstveida apsvērumu 14. punktu, pieteikuma iesniedzējas pamatlietā 2021. gada 5. jūnija dokumentu, atbildes uz Tiesas jautājumiem, 4. un 11. lpp., Latvijas regulatora 2021. gada 21. maija dokumentu, atbildes uz Tiesas jautājumiem, Eiropas Komisijas 2021. gada 25. maija dokumentu, atbildes uz Tiesas jautājumiem.

45. Šo interpretāciju apstiprina Direktīvas 2009/73 16. apsvēruma, saskaņā ar kuru neatkarīga sistēmas operatora (otrais modelis) vai neatkarīga pārvades operatora (trešais modelis) risinājuma pilnīga efektivitāte būtu jānodrošina ar “īpašiem papildu noteikumiem”. Šie īpašie noteikumi ir norādīti Direktīvas 2009/73 9. panta 8. punkta b) apakšpunktā, kurā ir ietverta tieša atsauce uz IV nodaļas tiesību normām. Šāds risinājums atspoguļo pirmā nodalīšanas modeļa būtību, kas, paredzot strukturālu nodalīšanu starp pārvades darbībām un ražošanas vai piegādes darbībām, prasa mazāku kontroli nekā pārējos divos nodalīšanas modeļos un paredz mazākas izmaksas gan pārvades sistēmas operatoram, gan valsts regulatoriem.

46. Jāpiebilst, ka Tiesai jau ir bijusi iespēja nospriest, ka “īpašie papildu noteikumi” nav piemērojami, ja dalībvalsts ir izvēlējusies pirmo nodalīšanas modeli¹⁶.

47. Turklāt, kā savā interpretējošajā skaidrojumā ir apstiprinājusi Komisija¹⁷, ja dalībvalsts ir izvēlējusies konkrētu nodalīšanas modeli, ir jābūt izpildītiem visiem izvēlēta modeļa kritērijiem. Nav atļauts pārklāt dažādu modeļu kritērijus, lai izveidotu jaunu nodalīšanas modeli, kas direktīvā nav paredzēts. Vienīgais izņēmums ir paredzēts 9. panta 9. punktā, saskaņā ar kuru dalībvalsts var pieņemt lēmumu nepiemērot 9. panta 1. punktu (pirmais nodalīšanas modelis) vienīgi gadījumā, ja pārvades sistēma pieder vertikāli integrētam uzņēmumam un ja ir veikti pasākumi, kas garantē lielāku pārvades sistēmas operatora neatkarību, nekā tas ir īpaši paredzēts IV nodaļā (17.–23. pants), kas ir piemērojama trešajam nodalīšanas modelim.

48. Ņemot vērā visus iepriekš izklāstītos apsvērumus, es uzskatu, ka interpretācijas metode – kura ir piedāvāta vairuma tiesvedībā iesaistīto subjektu (pieteikuma iesniedzēja pamatlietā, Latvijas regulators, Komisija, kā arī Somijas un Polijas valdības) apsvērumos un saskaņā ar kuru 23. pants nav piemērojams situācijai pamatlietā, jo Latvija ir izvēlējusies pirmo nodalīšanas modeli, proti, īpašumtiesību nodalīšanu, kurai ir piemērojamas vienīgi Direktīvas 2009/73 9. panta 1. punkta tiesību normas, – ir pareiza.

49. Katrā ziņā man šķiet lietderīgi veikt attiecīgo tiesību normu, tostarp minētās direktīvas 23. panta, interpretāciju, jo lietas dalībnieku uzskati šajā aspektā atšķiras.

50. No vienas puses, pieteikuma iesniedzēja pamatlietā uzskata, ka Savienības likumdevējs esot paredzējis, ka dabasgāzes lietotājam ir tiesības piekļūt tīklam, bet nekādā gadījumā neesot domājis ļaut tiešajam lietotājam pašam izvēlēties pieslēguma dabasgāzes tīklam veidu, tādējādi apejot dabasgāzes sadales sistēmu un tās operatoru. Tomēr, ja tehnisku vai citu iemeslu dēļ vai kāda cita objektīva iemesla dēļ sadales tīkla operators nevar sniegt dabasgāzes sadales pakalpojumus, dalībvalsts tiesību normās var arī būt paredzēta iespēja, ka lietotāji pieslēdzas tieši pārvades sistēmas operatoram.

51. Tātad Direktīvas 2009/73 23. pants esot piemērojams vienīgi noteiktai dabasgāzes lietotāju grupai, “jauniem rūpnieciskiem lietotājiem”, proti, rūpnieciskiem lietotājiem, kuri iepriekš nebija pieslēgti dabasgāzes apgādes tīklam kopumā, nedz pārvades sistēmai, nedz sadales sistēmai.

¹⁶ Skat. spriedumus, 2017. gada 26. oktobris, *Balgarska energiyna bursa* (C-347/16, EU:C:2017:816, 33. punkts), 2020. gada 3. decembris, Komisija/Belģija (Elektroenerģijas un dabasgāzes tirgi) (C-767/19, EU:C:2020:984, 48. punkts), kā arī ģenerālvokāta Dž. Pitruccella [G. Pitruzzella] secinājumus lietā Komisija/Vācija (Direktīvu 2009/72 un 2009/73 transponēšana) (C-718/18, EU:C:2021:20, 38. punkts).

¹⁷ Komisijas 2010. gada 22. janvāra dokuments *Interpretative note on Directive 2009/72/EC concerning common rules for the internal market in electricity and Directive 2009/73/EC concerning common rules for the internal market in natural gas: the unbundling regime*, 5. un 6. lpp.

52. Polijas valdība un Komisija uzskata, ka dalībvalstīm nav pienākuma garantēt pieslēgumu ikvienam lietotājam. Tomēr dalībvalstīm principā neesot liegta iespēja pieņemt valsts tiesisko regulējumu, kurā tiešajiem lietotājiem ir ļauts pieslēgties pārvades vai sadales tīkliem, pamatojoties uz objektīvu kritēriju – kā, piemēram, pieslēguma jauda. Iespējas pieslēgties pārvades sistēmai attiecināšana tikai uz noteiktām patērētāju kategorijām neesot pretrunā nediskriminācijas pienākumam, jo šo atkāpi pamato objektīvas tehniskās drošības normas.

53. Šajā nozīmē Latvijas regulators atgādina, ka pieslēguma izmaksas, kuras saistībā ar pieslēgumu pārvades sistēmai ir jāsedz pašam tiešajam lietotājam, varētu būt ievērojami augstākas nekā izmaksas par pieslēgumu sadales sistēmai. Tāpēc nav iemesla noteikt ierobežojumus tiešo lietotāju, piemēram, mājsaimniecības lietotāju, pieslēgšanai pārvades tīklam, jo savienojuma izmaksas ir nesamērīgas ar šī tiešā lietotāja ieguvumiem. Citiem vārdiem, tiešajam lietotājam var nebūt iemesla pieslēgties pārvades sistēmai, ja sadales sistēma var nodrošināt tam pietiekamu dabasgāzes daudzumu un spiedienu, turklāt ar ievērojami zemākām izmaksām.

54. Piekrītot Komisijai, Latvijas regulators uzskata, ka gāzes cauruļvadu tīkla tehniskie parametri un pārvades un sadales tīklu drošas ekspluatācijas nosacījumi ir objektīvi kritēriji, kuri ir jāņem vērā, lai novirzītu lietotājus uz konkrētu tīkla veidu.

55. Savukārt Latvijas valdība apgalvo, ka Direktīvas 2009/73 23. pantā ir paredzēts, ka dabasgāzes lietotājiem ir tiesības uz apgādi ar dabasgāzi ne tikai no sadales tīkla, bet arī no dabasgāzes pārvades tīkla. Līdz ar to dabasgāzes lietotāju iedalīšana kategorijās esot pretrunā direktīvā noteiktajam nediskriminācijas principam.

2. Par pirmo prejudiciālo jautājumu

56. Ar pirmo jautājumu valsts tiesa vaicā, vai Direktīvas 2009/73 23. pants un 32. panta 1. punkts ir interpretējami tādējādi, ka dalībvalstīm ir jāpieņem tiesiskais regulējums, saskaņā ar kuru, pirmkārt, ikviens tiešais lietotājs var izvēlēties, kura veida sistēmai – pārvades vai sadales sistēmai – tas pieslēgsies, un, otrkārt, sistēmas operatoram ir pienākums ļaut tam pieslēgties izvēlētajai sistēmai.

57. Lai atbildētu uz pirmo prejudiciālo jautājumu, ir atkal jāpievēršas atšķirībai starp *piekļuvi* un *pieslēgumu*, uz kuru esmu jau norādījis punktā, kas ir veltīts Direktīvas 2009/73 mērķiem. Šī atšķirība faktiski ir noderīga, lai izprastu, pirmkārt, Direktīvas 2009/73 32. panta 1. punktā atzītā trešo personu piekļuves principa piemērošanas jomu un, otrkārt, šīs direktīvas 23. pantā minēto rūpniecisko lietotāju pieslēgumu pārvades sistēmai.

58. Kā minēts iepriekš, ar terminu “piekļuve” ir saprotamas tiesības izmantot dabasgāzes sistēmu. Savukārt termins “pieslēgums” atbilst fiziskajam savienojumam ar tīklu.

59. Šāda interpretācija ir apstiprināta Tiesas judikatūrā; Tiesai spriedumā *Sabatauskas*¹⁸ jau ir bijusi iespēja izteikties par trešo personu piekļuves iekšējam elektroenerģijas tirgum principu.

¹⁸ Skat. spriedumu, 2008. gada 9. oktobris, *Sabatauskas* u.c. (C-239/07, EU:C:2008:551, 45., 47. un 49. punkts).

60. Tiesa atzina, ka Direktīvas 2003/54 20. pants¹⁹ ir jāinterpretē tādējādi, ka tajā dalībvalstīm ir noteikti pienākumi tikai attiecībā uz trešo personu piekļuvi, nevis pieslēgumu elektroenerģijas pārvades un sadales sistēmām un ka tajā nav paredzēts, ka kārtībai, kura regulē piekļuvi sistēmai un kura dalībvalstīm ir jāievieš, būtu jāļauj tiesīgajam patērētājam brīvi izvēlēties tās sistēmas veidu, kurai tas vēlas pieslēgties. Tādējādi, lai arī atzīstot dalībvalstu rīcības brīvību novirzīt tīkla lietotājus uz noteikta veida tīklu, Tiesa uzsvēra, ka tas ir jā dara, nediskriminējot un ievērojot objektīvus kritērijus.

61. Tā kā dabasgāzes iekšējais tirgus ir organizēts līdzīgi elektroenerģijas tirgum un Direktīvas 2009/73 32. panta 1. punkts ir formulēts būtībā identiski Direktīvas 2003/54 20. panta 1. punktam, varētu secināt, ka Direktīvas 2009/73 32. panta 1. punktā dalībvalstīm ir noteikti pienākumi tikai attiecībā uz trešo personu piekļuvi, nevis pieslēgumu dabasgāzes pārvades un sadales sistēmām un ka tajā nav paredzēts, ka kārtībai, kura regulē piekļuvi sistēmai un kura dalībvalstīm ir jāievieš, būtu jāļauj tiešajam lietotājam brīvi izvēlēties tās sistēmas veidu, kurai tas vēlas pieslēgties. Svarīgi ir tas, lai dalībvalstu rīcības brīvība novirzīt lietotājus uz noteikta veida tīklu tiktu īstenota, nediskriminējot un ievērojot objektīvus kritērijus.

62. To, ka Savienības likumdevējs ir vēlējis noteikt dalībvalstu pienākumus tikai attiecībā uz trešo personu piekļuvi un nevis pieslēgumu, apstiprina arī Direktīvas 2009/73 35. un 36. panta saturs, kuru normās ir paredzēti izsmēloši gadījumi, kad dabasgāzes uzņēmumi var atteikt trešām personām piekļuvi sistēmai.

63. Faktiski direktīvas mērķis ir līdzsvarot divas intereses: interesi atzīt brīvu piekļuvi tīklam un interesi īstenot efektīvu enerģētikas politiku. Tātad, no vienas puses, ir jābūt pilnībā īstenotam nediskriminācijas principam trešo personu piekļuvē un, no otras puses, noteiktos gadījumos ir jābūt paredzētām atkāpēm no šī principa, piemēram, ja ir izbūvēta jauna infrastruktūra.

64. Principa, kas ir saistīts ar trešo personu piekļuvi dabasgāzes nozarē, pamatojums paredz, ka potenciālajiem konkurentiem ir jābūt iespējai piekļūt galvenajiem tīkliem, ja nav saprātīgu alternatīvu. Šis princips ir piemērojams ne tikai esošajai, bet arī jaunajai infrastruktūrai. Tomēr, stingri piemērojot šo principu, varētu rasties izkropļojumi: jaunas infrastruktūras izbūvei, jo īpaši dabasgāzes nozarē, ir ievērojamas izmaksas, un investori pieprasa garantiju, ka to finansējumu būs iespējams atgūt. Tāpēc tie labprātāk slēdz līgumus, kuros ir paredzēta ekskluzīva izmantošana ilgā laika posmā, kas garantē tiem ievērojamus ienākumus. Šādu ekskluzivitātes līgumu negatīvā ietekme izpaužas kā iespējamo konkurentu piekļuves tirgum ierobežošana un līdz ar to kā risks izkropļot normālo konkurenci. Tomēr, ja trešo personu piekļuves brīvības princips tiktu piemērots pārāk stingri, arī jaunas infrastruktūras izbūves gadījumā, investori varētu tikt atturēti no šādu projektu finansēšanas; tā rezultātā dabasgāzes tīkla jauda netiktu palielināta un rastos risks, ka ilgtermiņā tiks nelabvēlīgi ietekmēta visa nozare²⁰.

¹⁹ Šajā pantā ir noteikts: “1. Dalībvalstis nodrošina tādas sistēmas ieviešanu, kas trešām personām dod pieeju pārvades un sadales sistēmām, pamatojoties uz publicētiem tarifiem, ko piemēro visiem tiesīgiem patērētājiem un piemēro objektīvi un bez sistēmas lietotāju diskriminācijas. Dalībvalstis nodrošina to, ka šos tarifus vai metodiku, ko izmanto tarifu aprēķināšanā, pirms to stāšanās spēkā apstiprina saskaņā ar 23. panta noteikumiem, un ka šie tarifi un metodika, ja apstiprina vienīgi metodiku, tiek publicēti pirms to stāšanās spēkā. 2. Attiecīgais pārvades vai sadales sistēmas operators var atteikt pieeju, ja tam nav vajadzīgās jaudas. Šāds atteikums attiecīgi jāpamato, jo īpaši, ņemot vērā 3. pantu. Dalībvalstis attiecīgā gadījumā un tad, ja pieeju atsaka, nodrošina to, ka pārvades vai sadales sistēmas operators sniedz attiecīgu informāciju par pasākumiem, kas būtu vajadzīgi tīkla pastiprināšanai. Personai, kam šādu informāciju pieprasa, var likt maksāt saprātīgu samaksu, kas atspoguļo šādas informācijas sniegšanas izmaksas.”

²⁰ Tjarda van der Vijver, *Commission Policy on Third-Party Access Exemption Requests for New Gas Infrastructure*, 6 European Energy Law Report (Martha M. Roggenkamp un Ulf Hammer, red.), 115. lpp.

65. Ņemot vērā šos apsvērumus, ir skaidrs, ka nediskriminācijas princips, kas ir saistīts ar tādas sistēmas ieviešanu, kas trešām personām dod piekļuvi pārvades un sadales sistēmām, nav absolūts princips. Tāpat tiesības uz neierobežotu pieslēgumu pārvades sistēmai var negatīvi ietekmēt enerģijas tirgus un galu galā kaitēt patērētājiem.

66. Kā izriet no secinājumiem²¹ lietā *Sabatauskas*, nevar izslēgt iespēju, ka lietotājs var būt pieslēgts tieši pārvades sistēmai. Tomēr šai iespējai ir jābūt ierobežotai ar tādiem objektīviem kritērijiem kā iepirkuma apjoms vai raksturs.

67. Šāda ierobežojuma ieviešanu pamato vispārējo interešu apsvērumi: aizliegumu pieslēgt mazos patērētājus pārvades sistēmai varētu pamatot nepieciešamība optimizēt pārvades un sadales sistēmas darbību. Ievērojama skaita mazo lietotāju pieslēgšana pārvades sistēmai, pavairojot izejas punktus, varētu negatīvi ietekmēt sistēmas darbības drošību un uzticamību. Savukārt šāds ierobežojums samazinātu pārvades sistēmas izejas punktu skaitu un palielinātu esošās sadales infrastruktūras izmantošanu.

68. No otras puses, sadales sistēmām varētu nebūt pietiekamas tehniskās jaudas, lai apmierinātu pieprasījumu pēc liela dabasgāzes daudzuma no lieliem lietotājiem, kuriem ir nepieciešamība būt pieslēgtiem tieši pārvades sistēmai.

69. Pieteikuma iesniedzējas pamatlietā paustās bažas, ka valsts tiesiskais regulējums ļaujot jebkuram lietotājam tieši pieslēgties dabasgāzes pārvades sistēmai, tomēr nešķiet pilnībā pamatotas. Kā ir uzsvērusi Komisija²², ja tiek ņemtas vērā pašā Lēmumā Nr. 1/7 noteiktās tehniskās prasības, pieslēgums pārvades sistēmai patiesībā ir iespējams ļoti ierobežotai tiešo lietotāju kategorijai.

70. Katrā ziņā iesniedzējtiesai būs jāpārbauda, vai tiesībām pieslēgties tieši pārvades sistēmai būtu jābūt ierobežotām ar enerģētikas politiku vai drošību saistītu apsvērumu dēļ (lai optimizētu tīkla izmantošanu), tehnisku iemeslu dēļ (jo īpaši, ņemot vērā ierobežojumus, kas ir saistīti ar gāzes spiedienu) un ar sistēmas efektivitāti saistītu iemeslu dēļ²³.

71. Šādi pieslēguma noteikumi veicina konkurenci dabasgāzes piegādes tirgū, jo ļauj lietotājiem izvēlēties pieslēguma veidu atkarībā no to jaudas, vajadzībām un ierobežojumiem. Šādā veidā sistēmas operatori tiek mudināti uzlabot efektivitāti un palielināt savu iekārtu veikspēju, lai padarītu savus pakalpojumus pievilcīgākus lietotājiem.

72. Tādējādi uz iesniedzējtiesas jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 2009/73 23. pants un 32. panta 1. punkts nav interpretējami tādējādi, ka dalībvalstīm ir jāpieņem tiesiskais regulējums, saskaņā ar kuru ikviens tiešais lietotājs var izvēlēties, kura veida sistēmai – pārvades sistēmai vai sadales sistēmai – tas pieslēgsies.

73. Faktiski Direktīvas 2009/73 32. panta 1. punktā dalībvalstīm ir noteikti pienākumi attiecībā uz trešo personu piekļuvi, nevis pieslēgumu dabasgāzes piegādes sistēmai un dalībvalstīm ir saglabāta noteikta rīcības brīvība, lai novirzītu tīkla lietotājus uz viena vai otra veida sistēmu, savukārt minētās direktīvas 23. pantā noteiktie dalībvalstu pienākumi jomā, kas attiecas uz rūpniecisko

²¹ Skat. ģenerālvokātes J. Kokotes [*J. Kokott*] secinājumus lietā *Sabatauskas* u.c. (C-239/07, EU:C:2008:344, 24.–29. un 44. punkts).

²² Skat. Komisijas rakstveida apsvērumu 56. punktu.

²³ Šajā nozīmē skat. Komisijas rakstveida apsvērumu 68. punktu.

lietotāju pieslēgšanu dabasgāzes pārvades sistēmai, attiecas tikai uz gadījumiem, kad atbilstoši valsts tiesiskajam regulējumam kāda konkrēta tiešo lietotāju kategorija ir tikusi novirzīta uz dabasgāzes pārvades sistēmu.

3. Par otro un trešo prejudiciālo jautājumu

74. Ar otro un trešo jautājumu iesniedzējtiesa jautā, vai Direktīvas 2009/73 23. pants ir interpretējams tādējādi, ka dalībvalstīm ir noteikts pienākums pieņemt tiesisko regulējumu, atbilstoši kuram dabasgāzes pārvades sistēmai drīkst pieslēgties tikai tas tiešais lietotājs, kas nav mājsaimniecības lietotājs. Konkrētāk, otrajā jautājumā jēdziens tiešais lietotājs, kas nav mājsaimniecības lietotājs, valsts tiesas izpratnē sakrīt ar “rūpnieciskā lietotāja” definīciju. Trešajā jautājumā iesniedzējtiesas ieskatā tiešais lietotājs, kas nav mājsaimniecības lietotājs, ir “jauns rūpnieciskais lietotājs”, proti, rūpnieciskais lietotājs, kas iepriekš nav bijis pieslēgts pārvades sistēmai.

75. Lai atbildētu uz otro un trešo prejudiciālo jautājumu, ir īsumā jāizanalizē direktīvas tiesību normas, kuras attiecas uz dažādiem dabasgāzes lietotājiem.

76. Direktīvā 2009/73 nav sniegts jēdziena “rūpnieciskais lietotājs” skaidrojums, un tāpēc ir problemātiski skaidri nošķirt lietotāju kategoriju, kurai ir tiesības būt pieslēgtai pārvades sistēmai. No Direktīvas 2009/73 2. panta 24. punktā minētajām lietotāju kategorijām²⁴ ar jēdzienu “rūpnieciskais lietotājs” varētu būt saistāmi tiešie lietotāji, jo, kā ir norādījusi Polijas valdība²⁵, jēdziens “rūpnieciskais lietotājs” varētu attiekties uz personām, kas patērē dabasgāzi.

77. Tomēr, kā ir uzsvērusi Satversmes tiesa, tā kā Direktīvas 2009/73 2. panta 27. punktā minētais tiešais lietotājs²⁶ var būt gan mājsaimniecības lietotājs, gan lietotājs, kas nav mājsaimniecības lietotājs, “rūpnieciskais lietotājs” var būt tikai lietotājs, kas nav mājsaimniecības lietotājs, šīs direktīvas 2. panta 26. punkta izpratnē, proti, lietotājs, kurš pērk dabasgāzi patēriņam, kas nav mājsaimniecības patēriņš. Ar “jaunu rūpniecisku lietotāju” būtu jāsaprot rūpnieciskais lietotājs, kas iepriekš nekad nav bijis pieslēgts pārvades sistēmai un kas vēlas tai pieslēgties.

78. Direktīvas 2009/73 23. pants daļā, kam ir nozīme šajā lietā, attiecas uz rūpniecisko lietotāju pieslēgšanu pārvades sistēmai. Šīs direktīvas 23. panta 1. punktā ir noteikts nediskriminācijas princips attiecībā uz rūpnieciskajiem lietotājiem, kuri vēlas pieslēgties pārvades sistēmai. Savukārt minētā panta 2. punktā ir paredzēti divi vienīgie gadījumi, kuros jauna rūpnieciskā lietotāja pieslēgšana nevar tikt atteikta, un, proti, pirmkārt, pamatojoties uz tikla pieejamās jaudas iespējamu turpmāku samazinājumu un, otrkārt, pamatojoties uz papildu izmaksām, kas saistītas ar vajadzīgo jaudas palielinājumu. No šīs pēdējās tiesību normas izriet, ka visos pārējos gadījumos pārvades sistēmas operators var atteikties pieslēgt jauno rūpniecisko lietotāju dabasgāzes pārvades sistēmai.

79. Tādējādi varētu uzskatīt, ka no Direktīvas 2009/73 23. panta izriet dalībvalstu pienākums pieņemt tiesisko regulējumu, atbilstoši kuram “vismaz” tie lietotāji, kas nav mājsaimniecības lietotāji (rūpnieciskie lietotāji), var tieši pieslēgties dabasgāzes pārvades sistēmai.

²⁴ Lietotājs ir dabasgāzes vairumtirgotājs vai tiešais lietotājs, kā arī dabasgāzes uzņēmumi, kas pērk dabasgāzi.

²⁵ Skat. Polijas valdības rakstveida apsvērumu 67. punktu. Jēdziens “rūpnieciskais lietotājs” attiektos uz subjektiem, kuri atrodas pārvades sistēmas beigās, nevis tā sākumposmā.

²⁶ Tiešais lietotājs ir lietotājs, kas pērk dabasgāzi paša patēriņam.

80. Turklāt jaunu rūpniecisko lietotāju pieslēgšana pārvades sistēmai principā ir iespējama, pretējā gadījumā, ja šī iespēja būtu vienkārši izslēgta, minētās direktīvas 23. panta 2. punktā paredzētā aizsardzība zaudētu jēgu.

81. Šajā ziņā direktīvā nevar būt noteikts dalībvalstu pienākums pieņemt tiesisko regulējumu, kurā pieslēgums būtu atļauts vienīgi tiešajam lietotājam, kas nav mājsaimniecības lietotājs (kas ir saprotams kā jauns rūpnieciskais lietotājs), jo šāds tiesiskais regulējums būtu pretrunā direktīvā paredzētajam nediskriminācijas principam. Faktiski šajā perspektīvā nepastāvētu ierobežojumi jauna rūpnieciska lietotāja pieslēgšanai pārvades sistēmai, savukārt šādi ierobežojumi pastāvētu rūpnieciskajam lietotājam, kas jau ir pieslēgts sadales tīklam, bet vēlas pieslēgties pārvades sistēmai.

82. Turklāt, kā norādīts iepriekš, tehnisku un drošības apsvērumu dēļ tiesības pieslēgties pārvades sistēmai varētu būt ierobežotas gan rūpnieciskajiem lietotājiem, gan jaunajiem rūpnieciskajiem lietotājiem, tāpēc dalībvalstis varētu atļaut vai neatļaut šādus pieslēgumus, ņemot vērā šos objektīvos kritērijus.

83. Visbeidzot ir jāpievērš uzmanība interpretācijai, kuru ir izvirzījusi Polijas valdība un saskaņā ar kuru šīs direktīvas 23. panta mērķis patiesībā nav noteikt subjektu, kuri drīkst pieslēgties pārvades sistēmai, *numerus clausus* [fiksētu skaitu].

84. Ņemot vērā šos apsvērumus, uz iesniedzējtiesas otro un trešo prejudiciālo jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 2009/73 23. pants ir interpretējams tādējādi, ka dalībvalstīm nav pienākuma pieņemt tiesisko regulējumu, atbilstoši kuram dabasgāzes pārvades sistēmai drīkst pieslēgties tikai tiešais lietotājs – kas ir saprotams gan kā “jauns rūpnieciskais lietotājs”, gan kā “rūpnieciskais lietotājs” *tout court*. Faktiski Direktīvā 2009/73, pirmkārt, nav paredzēti kritēriji, lai definētu kategoriju “rūpnieciskie lietotāji” vai “jaunie rūpnieciskie lietotāji”, un, otrkārt, kā bija redzams vispārējā analizē un kā tiks atkārtots atbildē uz ceturto prejudiciālo jautājumu, principā un ar noteiktiem nosacījumiem nav aizliegts tāds dalībvalsts tiesiskais regulējums, saskaņā ar kuru dabasgāzes pārvade ietver dabasgāzes transportēšanu tieši uz jebkuras kategorijas tiešā lietotāja dabasgāzes apgādes sistēmu (un tātad ne tikai “rūpnieciskiem lietotājiem” vai “jauniem rūpnieciskiem lietotājiem” atbilstoši iesniedzējtiesas sniegtajai definīcijai).

4. Par ceturto jautājumu

85. Ar ceturto jautājumu iesniedzējtiesa vaicā Tiesai, vai Direktīvas 2009/73 2. panta 3. punkts un 23. pants ir interpretējami tādējādi, ka tiem ir pretrunā dalībvalsts tiesiskais regulējums, atbilstoši kuram dabasgāzes pārvade ietver dabasgāzes transportēšanu tieši uz tiešā lietotāja dabasgāzes apgādes sistēmu.

86. Lai atbildētu uz ceturto jautājumu, kuru ir izvirzījusi iesniedzējtiesa, ir lietderīgi nošķirt dažādos dabasgāzes nozarē pastāvošos terminus: *pārvade*, *sadale* un *piegāde*.

87. Saskaņā ar Direktīvas 2009/73 2. panta 3. punktu “pārvade” ir dabasgāzes transportēšana tīklā, ko galvenokārt veido augstspiediena cauruļvadi un kas nav gāzes sākumposma pārvades cauruļvadu tīkls, kā arī nav daļa no augstspiediena cauruļvadiem, kurus galvenokārt lieto vietējai dabasgāzes sadalei, lai to piegādātu lietotājiem, bet neietverot piegādi; šī paša panta 5. punktā “sadale” ir definēta kā dabasgāzes transportēšana vietējos vai reģionālos gāzes cauruļvadu tīklos, lai to piegādātu lietotājiem, bet neietverot piegādi; visbeidzot saskaņā ar 2. panta 7. punktu “piegāde” ir dabasgāzes, tostarp SDG, pārdošana, tostarp tālāk pārdošana, lietotājiem.

88. Lasot aplūkojamās tiesību normas, no jēdziena “pārvalde” definīcijas formulējuma vien nevar secināt, ka ir izslēgta iespēja pieslēgt tiešo lietotāju pārvaldes sistēmai, jo šajā definīcijā ietilpst “dabasgāzes transportēšana [..], lai to piegādātu [..] lietotājiem”. Direktīvas 2009/73 2. panta 24. punkta izpratnē “lietotājs” ietver arī “tiešo lietotāju”. Kā jau iepriekš minēts, “tiešā lietotāja” definīcijā savukārt ietilpst arī rūpnieciskie lietotāji, kuriem saskaņā ar Direktīvas 2009/73 23. pantu ir jānodrošina nediskriminējošs pieslēgums pārvaldes sistēmai.

89. Šādas interpretācijas pamatotību apstiprina Tiesas judikatūra elektroenerģijas jomā²⁷. Faktiski Direktīvā 2003/54 ietvertā elektroenerģijas “pārvaldes” definīcija bija analogiska dabasgāzes “pārvaldes” jēdzienam. Šī definīcija bez grozījumiem tika pārņemta Direktīvas 2009/72 2. panta 3. punktā un paredz, ka “pārvalde” ir “elektroenerģijas transportēšana apvienotajā ļoti augsta sprieguma un augsta sprieguma pārvaldes tīklā, lai to piegādātu gala patērētājiem vai izplatītājiem, bet neietverot piegādi”. Tāpēc, ja spriedumā *Sabatauskas* Tiesa ir atzinusi iespēju pieslēgt tiešos lietotājus elektrotīkla pārvaldes sistēmai, šai iespējai ir jābūt atzītai arī dabasgāzes pārvaldes jomā.

90. Jāatgādina, ka lietā *Sabatauskas* valsts tiesiskais regulējums – ar noteiktiem nosacījumiem – “lika” lietotājam pieslēgties pārvaldes sistēmai. Savukārt šajā lietā valsts tiesiskajā regulējumā principā ir “ļauts” jebkurai lietotājam pieslēgties pārvaldes sistēmai. Tāpēc būtu lietderīgi, ja arī Latvijas tiesiskajā regulējumā tiktu detalizētā veidā paredzēti objektīvi un nediskriminējoši kritēriji pieslēgumam pārvaldes sistēmai. Turklāt dalībvalstis kā enerģētikas politikas izvēli varētu paredzēt tieši objektīvu nosacījumu izpildi, kas ļautu jebkurai tiešajam lietotājam pieslēgties pārvaldes sistēmai.

91. Turklāt secinājumos lietā *Elektrorazpredelenie Yug* man jau ir bijusi iespēja norādīt – un Tiesa spriedumā apstiprināja šo pieeju –, ka viens no kritērijiem, lai nošķirtu “pārvaldes” darbības no “sadales” darbībām, ir to lietotāju kategorija, kuriem ir paredzēta novadītā (un tālād transportētā) elektrība²⁸. Tā kā Direktīvas 2009/72 2. panta 3. punktā ietvertā jēdziena “pārvalde” definīcija ir analogiska, nebūtu nekādu šaubu par to, ka jēdziens “pārvalde” ietver arī dabasgāzes transportēšanu līdz tiešajam lietotājam.

92. Visbeidzot interpretāciju, saskaņā ar kuru dabasgāzes pārvaldes jēdziens ietver dabasgāzes transportēšanu tieši uz tiešā lietotāja dabasgāzes apgādes sistēmu, apstiprina apstākļi, ka Direktīvā 2009/73 ir reglamentēti pārvaldes sistēmu operatoru pienākumi pret lietotājiem, tostarp tiešajiem lietotājiem. Pretējā gadījumā šie pienākumi attiektos vienīgi uz sadales sistēmas operatoriem.

93. Kā ir uzsvērusi Polijas valdība²⁹, Regulā Nr. 715/2009 par nosacījumiem attiecībā uz piekļuvi dabasgāzes pārvaldes tīkliem, kas ir grozīta ar Lēmumu 2010/685³⁰, ir paredzēts, ka izejas punkti, kas ir savienoti ar vienīgo galapatērētāju, nav uzskatāmi par būtiskiem punktiem, attiecībā uz

²⁷ Skat. spriedumu, 2008. gada 9. oktobris, *Sabatauskas* u.c. (C-239/07, EU:C:2008:551).

²⁸ Skat. spriedumu, 2019. gada 17. oktobris, *Elektrorazpredelenie Yug* (C-31/18, EU:C:2019:868, 48. un 49. punkts): “Otrkārt, no Direktīvas 2009/72 2. panta 3. un 5. punktā ietvertajām definīcijām izriet, ka attiecībā uz elektrības pārvaldes un sadales sistēmu mērķi šīs direktīvas izpratnē atbilstošais nošķiršanas kritērijs – kā to ģenerāladvokāts norādījis secinājumu 51. un 53. punktā – ir to lietotāju kategorija, kuriem ir paredzēta novadītā elektrība, jo pārvaldes tīkls ir paredzēts, lai pārdotu elektrību tiešajiem lietotājiem un tirgotājiem, savukārt sadales tīkls ir paredzēts, lai pārdotu elektrību vairumtirgotājiem un tiešajiem lietotājiem. No tā izriet, ka tīkli, kas tiek izmantoti, pirmkārt, ļoti augsta un augstsprieguma elektroenerģijas novadīšanai, lai to pārdotu tiešajiem lietotājiem vai tirgotājiem, un, otrkārt, augstsprieguma, vidēja sprieguma un zemsprieguma elektroenerģijas novadīšanai, lai to pārdotu vairumtirgotājiem vai tiešajiem lietotājiem, ir jāuzskata attiecīgi par pārvaldes sistēmām un sadales sistēmām, kuras ietilpst Direktīvas 2009/72 piemērošanas jomā.”

²⁹ Polijas valdības rakstveida apsvērumu 52. un 53. punkts.

³⁰ Regula 2010/685/ES: Komisijas Lēmums (2010. gada 10. novembris), ar ko groza I pielikuma 3. nodaļu Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (EK) Nr. 715/2009 par nosacījumiem attiecībā uz piekļuvi dabasgāzes pārvaldes tīkliem (OV 2010, L 293, 67. lpp.).

kuriem pārvades sistēmas operatoram ir jāievēro pārskatāmības pienākumi (minētās regulas I pielikuma 3.2. punkta 1. apakšpunkta a) punkts). Tomēr operatoram ir jāpublicē informācija par pārvades sistēmai pieslēgtajiem vienīgajiem galapatērētājiem (minētās regulas I pielikuma 3.2. punkta 2. apakšpunkts).

94. Minētie pienākumi apstiprina interpretāciju, saskaņā ar kuru pārvades definīcija neizslēdz iespēju pieslēgt tiešo lietotāju pārvades sistēmai.

95. Ņemot vērā visus šos apsvērumus, iesniedzējtiesai ir jāatbild, ka nedz Direktīvas 2009/73 2. panta 3. punkts, nedz 23. pants neliedz tādu dalībvalsts tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru dabasgāzes pārvade ietver dabasgāzes transportēšanu tieši uz tiešā lietotāja dabasgāzes apgādes sistēmu.

IV. Secinājumi

96. Ņemot vērā visus iepriekš izklāstītos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz Satversmes tiesas (Latvija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

- 1) Direktīvā 2009/73/EK dalībvalstīm ir noteikti pienākumi tikai attiecībā uz trešo personu piekļuvi, nevis pieslēgumu dabasgāzes pārvades un sadales sistēmām. Tāpēc direktīvas 23. pants un 32. panta 1. punkts nav interpretējami tādējādi, ka dalībvalstīm ir jāpieņem tiesiskais regulējums, kas ļauj tiešajam lietotājam pēc saviem ieskatiem izvēlēties, kura veida sistēmai tas pieslēgsies. Valsts tiesai ir jāvērtē, vai dalībvalstu rīcības brīvība novirzīt lietotājus uz noteikta veida (pārvades vai sadales) sistēmu ir tikusi īstenota ar tādu valsts tiesisko regulējumu, ar kuru netiek pārkāpts nediskriminācijas princips un kurā ir ņemti vērā tādi objektīvi apsvērumi kā sistēmas drošība un tehniskie parametri. Valsts tiesai būs jāpārbauda arī dalībvalsts izvēlētais nodalīšanas modeļa veids un atbilstošās direktīvas tiesību normas, kas ir piemērojamas šim modelim, jo direktīvas 23. pants ir piemērojams vienīgi trešajam nodalīšanas modelim, proti, neatkarīgai pārvades sistēmai.
- 2) Direktīvas 2009/73 23. pantā dalībvalstīm netiek prasīts pieņemt tiesisko regulējumu, atbilstoši kuram dabasgāzes pārvades sistēmai drīkst pieslēgties tikai tiešais lietotājs – kas ir saprotams gan kā “jauns rūpnieciskais lietotājs”, gan kā “rūpnieciskais lietotājs” *tout court*. Faktiski Direktīvā 2009/73, pirmkārt, nav paredzēti kritēriji, lai definētu kategoriju “rūpnieciskie lietotāji” vai “jaunie rūpnieciskie lietotāji”, un, otrkārt, principā un ar noteiktiem nosacījumiem nav aizliegts dalībvalsts tiesiskais regulējums, saskaņā ar kuru dabasgāzes pārvade ietver dabasgāzes transportēšanu tieši uz jebkuras kategorijas tiešā lietotāja dabasgāzes apgādes sistēmu.
- 3) Atbilstoši Direktīvas 2009/73 2. panta 3. punktam un 23. pantam nav aizliegts tāds dalībvalsts tiesiskais regulējums, saskaņā ar kuru dabasgāzes pārvade ietver dabasgāzes transportēšanu tieši uz tiešā lietotāja dabasgāzes apgādes sistēmu. Šajā tiesiskajā regulējumā ir jābūt ievērotam vispārējam nediskriminācijas principam, un tajā ir jābūt ņemtiem vērā tādiem objektīviem apsvērumiem kā sistēmas drošība un tehniskie parametri. Minēto nosacījumu izpilde būs jānodrošina valsts likumdevējam un regulatoram – attiecīgi likumdošanas posmā un piemērošanas posmā.